

UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PREVENCIJOS KOMISIJA

SITUACIJOS ANALIZĖ

SMURTAS ARTIMOJE APLINKOJE: PREVENCIJA, APSAUGA, PAGALBA,
BENDRADARBIAVIMAS UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE
2023 M.

Turinys

1. Situacijos analizė.
2. Utenos rajono savivaldybės švietimo įstaigų vykdoma smurto prevencija.
3. Pagalbos galimybės nukentėjus nuo smurto artimoje aplinkoje Utenos rajono savivaldybėje.
4. Savivaldybės pasirengimas Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo XI-1425 pakeitimo įstatymo įgyvendinimui.
5. Išvados, rekomendacijos.

1. Situacijos analizė

Smurtas artimoje aplinkoje ir toliau Lietuvoje išlieka plačiai paplitęs ir pirmiausia siejamas su fiziniu smurtu. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalis apibrėžia smurto artimoje aplinkoje sąvoką - tai artimoje aplinkoje veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, turčinę ir (ar) neturčinę žalą. Visų formų prievarta turi tapti vienodai netoleruotina.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skelbiamais Valstybės duomenų agentūros duomenimis 2022 m. policija užregistravo 55 187 pranešimų dėl smurto artimoje aplinkoje.

2022 m. dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruoti 5 872 nusikaltimai (2021 m. – 5 801). 2022 metais užregistruota 6 119 asmenų, nukentėjusių nuo nusikaltimų, padarytų dėl smurto artimoje aplinkoje (mieste – 3,9 tūkst., arba 64,2 proc. asmenų, kaime – 2,2 tūkst., arba 35,8 proc.).

Smurtas artimoje aplinkoje išlieka latentiškas (paslėptas) reiškinys, todėl jo tiksliais mastais nustatyti trūksta tyrimų duomenų. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2020 m. vykdytos viešosios nuomonės tyrimo duomenimis 60 proc. asmenų, patyrusių smurtą artimoje aplinkoje, pagalbos nesikreipė (80 proc. vyrų ir 54 proc. moterų). Dažniausiai nuo smurto artimoje aplinkoje nukenčia 30-59 m. amžiaus moterys.

Statistikos departamento duomenimis 2022 m. 631, arba 10,3 proc. nukentėjusių nuo nusikaltimų, padarytų dėl smurto artimoje aplinkoje, vaikai iki 18 metų amžiaus, 90,8 proc. jų nukentėjo nuo tėvų ar įtėvių.

1.1. Smurto artimoje aplinkoje paplitimas Utenos rajono savivaldybėje

Utenos rajono savivaldybėje smurtas artimoje aplinkoje taip pat išlieka aktualia problema. **Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato duomenimis per 2022 metų sausio–gruodžio mėnesius** Utenos apskrityje užfiksuoti 2 735 įvykiai, susiję su smurtu artimoje aplinkoje (1 lentelė).

1 lentelė

Sausis - gruodis 140 str., 145 str. (SAA)	Įvykiai		Kitimas	
	2021	2022	skaičius	procentas
Anykščiai	597	554	-43	-7,2
Ignalina	467	460	-7	-1,5
Molėtai	565	502	-63	-11,2
Utena	603	564	-39	-6,5
Visaginas	265	292	27	10,2
Zarasai	415	363	-52	-12,5
Iš viso	2912	2735	-177	-6,1

Per 2022 metų sausio–gruodžio mėnesius Utenos apskrityje užregistruotos 274 nusikalstamos veikos, susijusios su smurtu artimoje aplinkoje (2 lentelė)

2 lentelė

Sausis - gruodis 140 str., 145 str. (SAA)	Užregistruota NV		Kitimas	
	2021	2022	skaičius	procentas
Anykščiai	74	47	-27	-57,4
Ignalina	58	49	-9	-18,4
Molėtai	35	22	-13	-59,1
Utena	67	60	-7	-11,7
Visaginas	46	44	-2	-4,5
Zarasai	59	52	-7	-13,5
Iš viso	339	274	-65	-23,7

- 140 straipsnis. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas
- 145 straipsnis. Grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas

Per 2022 metų ataskaitinį laikotarpį Utenos aps. VPK buvo ištirta 240 (2021 m. – 331) nusikalstamų veikų pagal LR BK 140 str. ir 145 str. (3 lentelė)

3 lentelė

Sausis - gruodis 140 str., 145 str. (SAA)	Ištirta NV		Įvykdymas	
	2021	2022	2021	2022
Anykščiai	78	45	105,4	95,7
Ignalina	55	52	94,8	106,1
Molėtai	43	20	122,9	90,9
Utena	56	47	83,6	78,3
Visaginas	45	39	97,8	88,6
Zarasai	54	37	91,5	71,2
Iš viso	331	240	97,6	87,6

Iš jų:

- pagal LR BK 418 str. per 48 val. pabaigtos 7 nusikalstamos veikos.
- Pagal LR BK 212 str. 5 p. per 48 val. pabaigta 21 nusikalstama veika.

Per 2022 m. sausio–gruodžio mėnesius daugiausia nukentėjo moterys – 205 (75 proc.), taip pat smurto aukomis tapo 56 vyrai (20 proc.), 8 nepilnamečiai (3 proc.), 16 mažamečių (6 proc.)

Iš užregistruotų 274 atvejų 215 smurtautojų buvo neblaivūs, tai sudaro 78,5 proc. visų smurtautojų.

Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato duomenimis per **2023 metų sausio–kovo mėnesius** Utenos apskrityje užfiksuoti 636 įvykiai, susiję su smurtu artimoje aplinkoje (4 lentelė).

4 lentelė

Sausis - kovas 140 str., 145 str. (SAA)	Įvykiai		Kitimas	
	2022	2023	skaičius	procentas
Anykščiai	125	139	14	11,2
Ignalina	107	110	3	2,8
Molėtai	120	97	-23	-19,2
Utena	129	124	-5	-3,9
Visaginas	74	74	0	0,0
Zarasai	72	92	20	27,8
Iš viso	627	636	9	1,4

Per **2023 metų sausio–kovo mėnesius** Utenos apskrityje užregistruotos 93 nusikalstamos veikos, susijusios su smurtu artimoje aplinkoje (5 lentelė).

5 lentelė

Sausis - kovas 140 str., 145 str. (SAA)	Užregistruota NV		Kitimas	
	2022	2023	skaičius	procentas
Anykščiai	12	14	2	14,3
Ignalina	15	12	-3	-25,0
Molėtai	4	7	3	42,9
Utena	11	28	17	60,7
Visaginas	9	16	7	43,8
Zarasai	12	16	4	25,0
Iš viso	63	93	30	32,3

Per 2023 metų ataskaitinį laikotarpį Utenos aps. VPK buvo iširtos 79 (2021 m. – 71) nusikalstamos veikos pagal LR BK 140 str. ir 145 str. (6 lentelė).

6 lentelė

Sausis - kovas 140 str., 145 str. (SAA)	Iširta NV		Įvykdymas	
	2022	2023	2022	2023
Anykščiai	15	13	125,0	92,9
Ignalina	24	15	160,0	125,0
Molėtai	2	7	50,0	100,0
Utena	8	12	72,7	42,9
Visaginas	10	17	111,1	106,3
Zarasai	12	15	100,0	93,8
Iš viso	71	79	112,7	84,9

Iš jų:

- Pagal LR BK 418 str. per 48 val. pabaigta 1 nusikalstama veika.
- Pagal LR BK 212 str. 5 p. per 48 val. pabaigtos 2 nusikalstamos veikos.

Per 2023 m. sausio–kovo mėnesius daugiausia nukentėjo moterys – 65, taip pat smurto aukomis tapo 24 vyrai, 4 nepilnamečiai, 4 mažamečiai.

Iš užregistruotų 93 atvejų 75 smurtautojai buvo neblaivūs, tai sudaro 80,6 proc. visų smurtautojų.

Utenos rajono socialinių paslaugų centro duomenimis 2022 m. dėl smurto artimoje aplinkoje pradėti 25 atvejo vadybos procesai šeimai. Iš 25 atvejų 9 atvejais pradėtas ikiteisminis procesas. Dažniausiai šeimoje smurtavo vyrai.

Utenos rajono socialinių paslaugų centro duomenimis 2023 m. I-ąjį ketvirtį dėl smurto artimoje gauta 17 pranešimų, pradėtas atvejo vadybos procesas šeimoje. 4 atvejais iš 17 pradėtas ikiteisminis tyrimas. Dažniausiai smurtavo vyrai.

Utenos šeimos ir vaiko gerovės centro duomenimis, Utenos šeimos ir vaiko gerovės centre, Krizių skyriuje nuo 2022 m. sausio mėn. iki 2023 m. birželio mėn. buvo apgyvendinta 9 moterys, 20 vaikų, kurie nukentėjo nuo smurto savo gyvenamojoje aplinkoje.

Statistikos duomenys rodo, kad smurto aukomis ar smurto artimoje aplinkoje liudininkais tampa ne tik suaugę asmenys, bet ir nepilnamečiai ar mažamečiai vaikai. Deja, bet ir nepilnamečiai pasižymi smurtiniu elgesiu.

Utenos rajono savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija (toliau – Vaiko gerovės komisija) 2022 m. gavo informaciją apie 71 nepilnamečio padarytus teisės pažeidimus. Organizuota 15 Vaiko gerovės komisijos posėdžių, kuriuose apsvarstyti 25 prašymai skirti minimalios priežiūros priemonės, siekiant padėti vaikui keisti susiformavusį ydingą elgesį ir 5 prašymai skirti koordinuotai teikiamas paslaugas. Minimalios priežiūros priemonės skirtos 15 vaikų, jų tėvams – koordinuotai teikiamos paslaugos, 10 prašymų atmesta. 5 vaikams ir jų tėvams skirtos koordinuotai teikiamas švietimo pagalbos, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos. Koordinuotai teikiamos paslaugos sudaro 67 proc. nuo visų svarstytų atvejų.

Pranešimų apie vaikų padarytus teisės pažeidimus analizė rodo, kad dažniausiai nepilnamečių padaryti teisės pažeidimai išlieka:

Alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų (išskyrus tabaką) vartojimas – 19 proc.

Rūkymas - 14 proc.

Vagystės - 30 proc.

Smurtinis elgesys – 26 proc.

Eismo taisyklių pažeidimai – 7 proc.

Kita – 4 proc.

Statistikos duomenimis smurtinis elgesys nepilnamečių tarpe išlieka aktualia problema, todėl mokyklų vykdoma smurto prevencija yra labai svarbi smurto artimoje aplinkoje prevencijos dalis, ugdant jauno žmogaus vertybines nuostatas bei socialinius įgūdžius.

2. Utenos rajono savivaldybės švietimo įstaigų vykdoma smurto prevencija

2.1. Teisės aktai, nustatantys švietimo įstaigų veiklą apsaugos nuo smurto srityje.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo (toliau – Švietimo įstatymas) **23¹ straipsnis** „Apsauga nuo smurto švietimo įstaigose“ **įtvirtina nuostatas, kad:**

„1. Švietimo įstaigose draudžiama bet kokia smurto forma, nukreipta:

- 1) mokinių prieš mokinius;
- 2) švietimo įstaigų darbuotojų prieš mokinius;
- 3) mokinių prieš švietimo įstaigų darbuotojus;
- 4) švietimo įstaigų darbuotojų prieš kitus tos įstaigos darbuotojus;
- 5) mokinių tėvų (globėjų, rūpintojų) prieš mokinius, mokytojus.

2. Bet kuris švietimo įstaigos bendruomenės narys apie pastebėtą šio straipsnio 1 dalyje nurodytą smurto atvejį privalo pranešti švietimo įstaigos vadovui.

3. Tais atvejais, kai smurtauja ar smurtą patiria mokinys, švietimo įstaigos vadovas apie pastebėtą smurto atvejį nedelsdamas, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, praneša ir smurtaujančio (smurtaujančių), ir smurtą patyrusio (patyrusių) mokinio (mokinių) tėvams (globėjams, rūpintojams), ir vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą užtikrinančiai valstybės ir savivaldybės institucijai pagal kompetenciją.

4. Tais atvejais, kai smurtauja ar smurtą patiria mokytojai, kiti švietimo įstaigos darbuotojai, švietimo įstaigos vadovas apie įvykusį smurto faktą nedelsdamas, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, praneša atitinkamoje savivaldybėje veikiančiai pedagoginei psichologinei tarnybai ar atitinkamam psichologinės pagalbos teikėjui, su kuriuo savivaldybės vykdomoji institucija yra sudariusi sutartį dėl psichologinės pagalbos teikimo, ir rekomenduoja smurtavusiam ar smurtą patyrusiam asmeniui kreiptis psichologinės pagalbos.

5. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytais atvejais **smurtavęs (smurtavę) ir smurtą patyręs (patyrę) nepilnametis (nepilnamečiai) asmuo (asmenys) kartu su jį (juos) lydinčiais tėvais (globėjais, rūpintojais) privalo neatlygintinai nedelsdamas (nedelsdami), bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento gauti psichologinę pagalbą.** Psichologinės pagalbos trukmę nustato psichologas, įvertinęs kiekvieno smurto epizodo aplinkybių visumą ir atsižvelgdamas į švietimo ir mokslo ministro nustatytą psichologinės pagalbos teikimo tvarką.

6. **Švietimo įstaigos vadovas imasi priemonių, kad jo vadovaujamos švietimo įstaigos mokiniai, jų tėvai (globėjai, rūpintojai) turėtų galimybę neatlygintinai gauti psichologinę pagalbą.**

7. Šio straipsnio 4 dalyje nurodytais atvejais mokytojams, švietimo įstaigos darbuotojams psichologinė pagalba neatlygintinai pradedama teikti nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento atvykus į atitinkamą pedagoginę psichologinę tarnybą arba atvykus pas atitinkamą psichologinės pagalbos teikėją, su kuriuo savivaldybės vykdomoji institucija yra sudariusi sutartį dėl psichologinės pagalbos teikimo.”

Švietimo įstatymo 43 straipsnio „Mokyklos veikla“ 11 dalis nustato, kad Mokykla privalo užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms ir žalingiems įpročiams aplinką, ugdymo, mokymo, studijų, švietimo programų vykdymą, atvirumą vietos bendruomenei, mokymo sutarties sudarymą ir sutartų įsipareigojimų vykdymą, geros kokybės švietimą. **Švietimo įstaiga privalo sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui nuolat dalyvauti bent vienoje nuoseklioje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje**, apimančioje smurto, alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją, sveikos gyvensenos skatinimą, įgyvendinant pateiktas švietimo ir mokslo ministro patvirtintas rekomendacijas dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose.

Švietimo įstatymo 43 straipsnio 12 dalis nurodo, kad **švietimo įstaigose saugios ir palankios mokiniams aplinkos kūrimu rūpinasi Vaiko gerovės komisija**. Ji organizuoja ir koordinuoja švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, švietimo pagalbos teikimą, atsižvelgdama į švietimo įstaigos poreikius, teikia švietimo įstaigos vadovui siūlymus dėl švietimo ir mokslo ministro patvirtintų rekomendacijų dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose ir atlieka kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas. Vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarką nustato švietimo ir mokslo ministras.

Švietimo įstatymo 46 straipsnio „Mokinio teisės ir pareigos“ 1 dalis apibrėžia mokinio teises, o šio straipsnio 2 dalis – mokinio pareigas smurto prevencijos srityje:

„1. Mokinys turi teisę:

6) į apsaugą nuo smurto, psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją, socialinę pedagoginę pagalbą, profesinį orientavimą ir švietimo informacinę pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje, informaciją apie savo pasiekimų vertinimą ir kitą su mokymusi susijusią informaciją;

2. Mokinys privalo:

7) dalyvauti nuoseklioje ir ilgalaikėse prevencinėse programose, pranešti apie emocinio ir fizinio smurto atvejus suaugusiems, nekelti pavojaus savo ir kitų asmenų sveikatai, saugumui ir gyvybei.”

Švietimo įstatymo 47 straipsnio „Tėvų (globėjų, rūpintojų) teisės ir pareigos” 1 ir 2 dalys nustato tėvų teises ir pareigas:

„1. Tėvai (globėjai, rūpintojai) turi teisę:

1) nemokamai gauti informaciją apie veikiančias mokyklas, švietimo programas, mokymo formas, mokykloje vykdomas su vertybinių nuostatų ugdymu susijusias programas ir veiklas;

2. Tėvai (globėjai, rūpintojai) privalo:

9) pranešti mokyklos vadovui apie žinomą smurto švietimo įstaigoje atvejį;”

Švietimo įstatymas nustato pareigą švietimo įstaigą nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento smurtavusiam (smurtavusiems) ir smurtą patyrusiam (patyrusiems) nepilnamečiam (nepilnamečiams) asmeniui (asmenims) kartu su jį (juos) lydinčiais tėvais (globėjais, rūpintojais) **neatlygintinai** suteikti psichologinę pagalbą.

Utenos švietimo centro pedagoginės psichologinės tarnybos padalinio duomenimis 2022 m. iš 21 ugdymo įstaigos ir/ar jų skyriaus tik 8-iose dirba psichologai (kai kuriuose nepilnu krūviu). Utenos švietimo centro Pedagoginės psichologinės pagalbos tarnybos padalinyje dirba 4 psichologai 2,75 etatu. Dėl specialistų stokos psichologinės pagalbos prieinamumas yra nepakankamas. 2022 m. net **61,7 proc.** specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių (vaikų) (toliau – SUP), kuriems PPT ar VGK paskyrė specialųjį ugdymą ir/ar švietimo pagalbą, negavo psichologo pagalbos. PPT duomenimis auga didelių ir labai didelių SUP turinčių mokinių skaičius, daugėja emocijų ir elgesio, autizmo spektro sutrikimų turinčių mokinių, sudėtingėja konsultavimo atvejai, daugėja konfliktinių situacijų ugdymo įstaigose, didėja psichologinė įtampa visuomenėje, o tuo pačiu ir mokyklose, todėl psichologo pagalbos poreikis dar labiau išauga.

Vertinant tai, kad svarbu suteikti psichologo pagalbą net tik SUP, bet ir kitiems, specialiųjų ugdymosi poreikių neturintiems, bet patiriantiems psichologinių sunkumų mokiniams (vaikams), ypač smurto atveju, būtina savivaldybėje didinti psichologinės pagalbos prieinamumą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2019 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 618 **patvirtino Bazinių paslaugų šeimai paketą**, kuris apibrėžiamas kaip šeimai teikiamų psichosocialinių, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, vaikų priežiūros ir ugdymo, sveikatos, švietimo, sociokultūrinių paslaugų, užtikrinančių būtinąją pagalbą, skirtą šeimos gebėjimams savarankiškai spręsti išskylančias problemas, stiprinti ir sudaryti galimybes kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo šeimoje, rinkinys. **Bazinių paslaugų šeimai paketą sudaro 12 paslaugų, iš kurių viena yra švietimo pagalba. Psichologinė pagalba yra sudėtinė švietimo pagalbos dalis. Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalis nustato savivaldybės pareigą užtikrinti bazinių paslaugų šeimai paketo paslaugų prieinamumą savo teritorijoje.**

2.2. Prevencinių programų įgyvendinimas Utenos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose 2022-2023 m.m.

Utenos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklos (toliau – Mokyklos) 2022-2023 m.m. įgyvendino mokinių socialines ir emocines kompetencijas ugdančias prevencines programas (7 lentelė).

7 lentelė

Prevenčinės programos pavadinimas	Programą įgyvendinusių mokyklų skaičius	Pagal programą parengtų dirbti mokytojų skaičius	Pagal programą parengtų dirbti švietimo pagalbos specialistų skaičius	Programą vykdžiusių mokytojų skaičius	Programą vykdžiusių švietimo pagalbos specialistų skaičius	Programoje dalyvavusių mokinių skaičius
Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas						
„Žipio draugai“, socialinio ir emocinio ugdymo programa <i>Priešmokyklinės ir 1 kl. mokiniai (5-7 metai.</i>	3	6	1	5	1	67
„Obuolio draugai“, socialinio ir emocinio ugdymo programa <i>2-3 kl. mokiniai (8-10 metų)</i>	0	0	0	0	0	0
Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa „Įveikime kartu“. <i>2-4 kl. mokiniams.</i>	0	0	0	0	0	0
„Antras žingsnis“, socialinio ir emocinio ugdymo programa <i>1-4 kl. mokiniams.</i>	3	14	2	14	2	331
LIONS QUEST „Laikas kartu“, socialinio ir emocinio ugdymo programa <i>Priešmokyklinio ir 1-4 klasių mokiniams.</i>	6	32	7	31	7	495
LIONS QUEST „Paauglystės kryžkelės“, socialinio ir emocinio ugdymo programa. <i>5-8 kl. mokiniams.</i>	4	80	11	34	6	585
LIONS QUEST „Raktai į sėkmę“, socialinio ir emocinio ugdymo programa <i>9-12 kl. mokiniams.</i>	4	72	7	66	7	851
Konfliktų prevencijos programa „Taiki mokykla“. <i>5–12 klasių mokiniams, mokytojams, švietimo pagalbos specialistams.</i>	0	0	0	0	0	0
Vaiko emocijų išraiškos kontrolės (VEIK) ugdymo programa <i>Socialinių ir emocinių gebėjimų bei įgūdžių stokojantys 8–18 metų amžiaus vaikams ir jaunuoliams, jų tėvams ir mokytojams.</i>	0	0	0	0	0	0

Emocinio palaikymo ir teigiamo suaugusi žmogaus pavyzdžio prevencinė programa „Didysis brolis, didžioji sesuo“ („Big Brothers Big Sisters“) <i>7-14 metų vaikams.</i>	0	0	0	0	0	0
Smurto ir patyčių prevencija						
Olweus patyčių prevencijos programa <i>Visai mokyklos bendruomenei.</i>	1	52	7	52	7	652
„FRIENDS“, patyčių ir kitokio žeminančio elgesio prevencijos programa. <i>Dalyvauja visi mokyklos mokiniai, nuo priešmokyklinio amžiaus vaikų iki 12 klasės mokinių.</i>	0	0	0	0	0	0
„Saugok ir gerbk mane“, seksualinės prievartos prieš vaikus ir seksualinio vaikų išnaudojimo prevencijos programa. <i>2–12 klasių mokiniams, mokytojams, tėvams, psichologams, socialiniams pedagogams ir socialiniams partneriams.</i>	3	12	5	12	3	330
LIONS QUEST „Aš žinau“, smurto ir seksualinės prievartos prevencinė programa <i>Priešmokyklinio amžiaus vaikams ir 1-4 klasių mokiniams.</i>	0	0	0	0	0	0
Savižudybių prevencija						
Savižudybių prevencijos programa. <i>9–12 klasių mokiniams, jų tėvams, mokytojams, švietimo pagalbos specialistams ir kitiems mokyklos bendruomenės nariams.</i>	0	0	0	0	0	0
Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija						
„Gyvai“, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programa. <i>6–7 kl. mokiniams, jų mokytojams ir tėvams.</i>	0	0	0	0	0	0
„Mentorystė“, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programa. <i>4-8 kl. mokiniams.</i>	0	0	0	0	0	0
„Sniego gniūžtė“,	0	0	0	0	0	0

psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programa. <i>9-12 kl. mokiniams.</i>							
„Savu keliu“, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programa. <i>2-12 kl. mokiniams, jų mokytojams, tėvams.</i>	0	0	0	0	0	0	0
Ankstyvosios intervencijos programa (FreD goes net) <i>Eksperimentavimo su psichoaktyviosiomis medžiagomis (išskyrus tabaką) ar nereguliaraus jų vartojimo patirtį turintiems 14–21 m. jaunuoliams, kurie dar nėra priklausomi.</i>	0	0	0	0	0	0	0
„Linus – pagalba vaikams“, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija. <i>2-12 kl. mokiniams, gyventiems priklausomybės problemų turinčioje šeimoje.</i>	0	0	0	0	0	0	0
Kita mokyklos įgyvendinta prevencinė programa							
Kita mokyklos įgyvendinta prevencinė programa (įrašyti lentelės tęsinyje)	3	33	4	32	4	311	
Olweus programos kokybės užtikrinimo sistema (OPKUS)	3	55	9	35	6	884	

Mokyklų įgyvendinamos prevencinės programos 2022-2023 m.m. (8 lentelė)

8 lentelė

Ei l. Nr.	Mokyklos pavadinimas	Įgyvendinamų prevencinių programų skaičius	Įgyvendinamų prevencijų programų pavadinimai	Pagal programą parengtų dirbti mokytojų skaičius	Pagal programą parengtų švietimo pagalbos specialistų skaičius	Programą vykdžiusių mokytojų skaičius	Programą vykdžiusių švietimo pagalbos specialistų skaičius	Programoje dalyvavusių mokinių skaičius
Mokyklos - darželiai								
1.	Utenos mokykla-vaikų darželis „Eglutė“	2	LIONS QUEST „Laikas kartu“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 1-4 kl. mokiniams	7	2	4	2	70

			„Žipio draugai“, socialinio ir emocinio ugdymo programa	3	0	2	0	44
2.	Utenos mokykla-vaikų darželis „Varpelis“	1	LIONS QUEST „Laikas kartu“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 1-4 kl. mokiniams	5	2	5	2	95
Gimnazijos								
1.	Utenos „Saulės“ gimnazija	Kita mokyklos įgyvendinta prevencinė programa	„Azartinių lošimų prevencija ugdytojų bendruomenėse“. VšĮ „Fitonika“	30	3	30	3	203
			Geros savijautos programa	10	3	10	3	203
2.	Utenos Adolfo Šapokos gimnazija	1	LIONS QUEST „Raktai į sėkmę“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 9-12 kl. mokiniams	39	1	14	1	389
3.	Utenos Dauniškio gimnazija	1	LIONS QUEST „Raktai į sėkmę“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 9-12 kl. mokiniams	18	2	37	2	417
4.	Utenos r. Užpalių gimnazija	4	LIONS QUEST „Laikas kartu“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 1-4 kl. mokiniams	4	1	5	1	40

			LIONS QUEST „Paauglystės kryžkelės“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 5-8 kl. mokiniam	9	2	9	2	42
			LIONS QUEST „Raktai į sėkmę“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 9-12 kl. mokiniam	9	2	9	2	45
			„Žipio draugai“, socialinio ir emocinio ugdymo programa Priešmokykli nio ir 1 kl. mokiniam	2	-	2	-	10
Pradinės mokyklos								
1.	Utenos Aukštakalni io pradinė mokykla	2	„Antras žingsnis“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 1-4 kl. mokiniam	12	2	12	2	283
			Saugok ir gerbk mane “, seksualinės prievaratos prieš vaikus ir seksualinio vaikų išnaudojimo prevencijos programa 2-12 kl. mokiniam	4	2	4	2	72
Progimnazijos								
1.	Utenos Aukštakalni io progimnazi	2	Olweus patyčių prevencijos programa.	52	7	52	7	652

	ja		Visa mokyklos bendruomenė					
			„Saugok ir gerbk mane“, seksualinės prievartos prieš vaikus ir seksualinio vaikų išnaudojimo prevencijos programa 2-12 kl. mokiniams	4	2	4	-	210
2.	Utenos Aukštakalnio progimnazijos „Žiburio“ skyrius*		Olweus programos kokybės užtikrinimo sistema (OPKUS)	12	5	12	2	283
3.	Utenos Krašuonos progimnazija	4	LIONS QUEST „Laikas kartu“, socialinio ir emocinio ugdymo programa	9	0	9	0	254
			LIONS QUEST „Paauglystės kryžkelės“, socialinio ir emocinio ugdymo programa	29	3	11	1	346
			Saugok ir gerbk mane“, seksualinės prievartos prieš vaikus ir seksualinio vaikų išnaudojimo prevencijos programa	4	1	4	1	48
		Kita mokyklos įgyvendinta prevencinė programa	VšĮ "Vaiko labui" socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa "Įveikiame	1	1	0	1	93

			kartu", 2-4 kl. mokiniams					
			Olweus programos kokybės užtikrinimo sistema (OPKUS) integruota į visas įprastines mokyklos veiklas	42	4	22	1	600
4.	Utenos Kraštonos progimnazijos „Vermės“ skyrius	Kita mokyklos įgyvendinta prevencinė programa (įrašyti lentelės tęsinyje)	Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo programa "Įveikiame kartu" 8-11 metų vaikams.	2	0	2	0	15
5.	Utenos Vyturių progimnazija	2	Antras žingsnis“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 1-4 kl. mokiniams	2	0	2	0	48
			LIONS QUEST „Paauglystės kryžkelės“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 5-8 kl. mokiniams	36	4	8	1	180
6.	Utenos Vyturių progimnazijos Daugailių skyrius	3	LIONS QUEST „Paauglystės kryžkelės“, socialinio ir emocinio ugdymo programa 5-8 kl. mokiniams	6	2	6	2	17
			LIONS QUEST „Laikas kartu“, socialinio ir emocinio ugdymo	6	2	6	2	27

			programa 1-4 kl. mokiniams					
			„Zipio draugai“, socialinio ir emocinio ugdymo programa Priešmokyklinio ir 1 kl. mokiniams	1	1	1	1	13
		Kita mokyklos įgyvendinta prevencinė programa (įrašyti lentelės tęsinyje)	Socialinių įgūdžių ugdymo programa „Tiltai“. Programos tikslas - turinčių elgesio sunkumų, nusikalsti linkusių paauglių socializacija, psichologinio atsparumo stiprinimas, jų vertybių ir nuostatų diegimas.	1	0	1	0	24
Nevalstybinės mokyklos								
1.	VšĮ „Logoso“ mokykla (nevalstybinė mokykla)	-	-	-	-	-	-	-

ŠVIS duomenų analizė rodo, kad **visos Utenos bendrojo ugdymo mokyklos 2022-2023 m.m. įgyvendino prevencines programas ir sudarė sąlygas kiekvienam mokiniui nuolat dalyvauti bent vienoje nuosekloje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje.**

Programos pasirenkamos iš Švietimo ir mokslo ministerijos rekomenduojamų prevencinių programų sąrašo ir atitinka ugdomų mokinių amžiaus tarpsnius. Didžiausias mokyklų pasirinkimas yra programų, skirtų mokinių socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymui („Zipio draugai“, „Obuolio draugai“, „Antras žingsnis“, visos LIONS QUEST programos, VEIK). Kai kurios iš šių programų priskiriamos smurto ir patyčių ar psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos sričiai. Šiek tiek mažesnė yra tikslinių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programų pasiūla, joms priskiriamos programos „Gyvai“, „Mentorystė“, „Sniego gniūžtė“, „Savu keliu“, yra dvi šios srities ankstyvosios intervencijos programos: „Linas – pagalba vaikams“, Ankstyvosios intervencijos programa (Fred goes net). Smurto ir seksualinės prievartos prevencijos srityje vykdomomis programomis yra įvardijamos LIONS QUEST „Aš žinau“ ir „Saugok ir gerbk mane“, patyčių prevencijos – Olweus patyčių

prevencijos programa. Daugelio minėtų programų įgyvendinime dalyvauja ne tik vaikai, bet ir mokyklos bendruomenės suaugę nariai – mokytojai, tėvai.

Mokyklos įgyvendina ir kitas prevencines programas:

Utenos Vyturių progimnazija - Socialinių įgūdžių ugdymo programa „Tiltai“. Programos tikslas - turinčių elgesio sunkumų, nusikalsti linkusių paauglių socializacija, psichologinio atsparumo stiprinimas, jų prosocialių vertybių ir nuostatų diegimas.

Utenos „Saulės“ gimnazija – azartinių lošimų prevencijos programa bei Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtinta Geros savijautos programa, skirtą mokymosi praradimų dėl COVID-19 pandemijos kompensavimui. Programos paskirtis – užtikrinti mokinių, besimokančių pagal bendrojo ugdymo programas, emocinės savijautos bei psichikos sveikatos gerinimą, sudarant galimybę visiems mokiniams dalyvauti tikslinėse įvairaus pobūdžio Savijautos programose, įgyvendinant vieną iš uždavinių :

- ugdyti mokinių socialinius emocinius įgūdžius;
- stiprinti mokinių psichologinį atsparumą;
- ugdyti mokinių bendradarbiavimo bei darbo komandoje įgūdžius;
- ugdyti gilesnį mokinių savęs pažinimą bei gebėjimą reflektuoti;
- ugdyti mokinių gebėjimą priimti atsakingus sprendimus;
- stiprinti mokinių savivertę bei skatinti jų motyvaciją mokytis;
- mokyti mokinius relaksacijos, nusiramavimo ir kitų streso įveikos technikų.

Utenos Krašunos progimnazija, Utenos Aukštakalnio progimnazijos „Žiburio“ skyrius dalyvauja Olweus programos kokybės užtikrinimo sistemoje (OPKUS), kurios tikslas - išlaikyti Olweus patyčių prevencijos programos (toliau – Olweus programa) nuostatas ir užtikrinti programoje taikomų priemonių tęstinumą.

Mokykloje taikomos OPKUS priemonės reiškia sistemingą ir ilgalaikį požiūrį į patyčių prevenciją ir atitinka Olweus programos kokybės reikalavimus bei pačios mokyklos tikslus ir siekius, išdėstytus mokyklos kokybės plane.

OPKUS yra integruota į visas įprastines mokyklos veiklas. Už integravimą atsakingi ir Patyčių prevencijos koordinacinis komitetas, ir mokyklos vadovybė.

Mokykla, įdiegusi OPKUS gali tapti sertifikuota Olweus vardo mokykla. Mokyklos sertifikavimas rodytų, kad visa mokyklos bendruomenė veikia kryptingai ir nuosekliai, siekiant apsaugoti vaikus nuo patiriamų patyčių.

Vertinant, kad pranešimų skaičius apie smurtą artimoje aplinkoje, kur gyvena ir auga vaikai, yra nemažas, tėvystės įgūdžių ugdymas yra dar viena svarbi smurto artimoje aplinkoje prevencijos priemonė.

Švietimo ir mokslo ministerija mokykloms siūlo keletą į suaugusiuosius ir jų įgūdžių ugdymą nukreiptų programų, kuriose nedalyvauja vaikai, tai: STEP programa, „Mokykla tėvams ir auklėtojams“, Gordon „Tėvų efektyvumo ugdymo programa“.

ŠVIS duomenys rodo, kad įgyvendinti tėvystės įgūdžių ugdymo programą renkasi tik kelios Lietuvos mokyklos, jose dalyvaujančių tėvų skaičius labai mažas (9 lentelė).

Tėvystės įgūdžių ugdymo programų įgyvendinimas Lietuvos mokyklose 2022-2023 m.m.

9 lentelė

Tėvystės įgūdžių ugdymo programos pavadinimas	Programą įgyvendinusių mokyklų sk.	Programoje dalyvusių mokinių tėvų skaičius
Gordon Training International „Tėvų efektyvumo ugdymo programa“	0	0
„Laiptai. Kartu gali būti lengva“, tėvystės įgūdžių ugdymo	7	80

programa		
„Mokykla tėvams ir auklėtojams“, tarptautinė tėvų ir auklėtojų ugdymo įgūdžių mokymo programa	5	44
STEP, tėvystės įgūdžių ugdymo programa	18	432
Kita mokyklos įgyvendinta tėvystės įgūdžių ugdymo programa (įrašyti lentelės tęsinyje)	58	4.561

ŠVIS duomenimis **Utenos rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklos 2022-2023 m.m. nepasirinko ir neįgyvendino nei vienos iš rekomenduojamų tėvystės įgūdžių ugdymo programų**, tačiau rinkosi kitus būdus tėvystės įgūdžių ugdymui: tėvų klubai, tėvų forumai, įvairių specialistų paskaitos, diskusijos (10 lentelė).

Tėvystės įgūdžių ugdymo programų įgyvendinimas Utenos Mokyklose 2022-2023 m.m.

10 lentelė

Tėvystės įgūdžių ugdymo programos pavadinimas	Programą įgyvendinusi mokykla	Programoje dalyvavusių mokinių tėvų skaičius	Programoje dalyvavusių mokinių tėvų skaičius	Programoje dalyvavusių mokinių tėvų skaičius
		2020-2021 m.m.	2021-2022 m.m.	2022-2023 m.m.
Gordon Training International „Tėvystės efektyvumo ugdymo programa	-	-	-	-
„Laiptai. Kartu gali būti lengva“ tėvystės įgūdžių ugdymo programa	-	-	-	-
„Mokykla tėvams ir auklėtojams“, tarptautinė programa tėvų ir auklėtojų ugdymo įgūdžių mokymo programa	-	-	-	-
STEP, tėvystės įgūdžių ugdymo programa	Utenos Dauniškio gimnazija	12	9	-
Kitas tėvystės įgūdžių ugdymo programos	Utenos Krašunos progimnazija (nuotoliniai mokymai tėvams pagal MRU projektą „Vaiko psichosocialinė raida perėjus į vidurinę mokyklą)	-	-	50

Tėvystės įgūdžių ugdymą kita forma 2022-2023 m.m. rinkosi Utenos Krašunos progimnazija. Organizavo nuotolinius mokymus tėvams pagal MRU projektą „Vaiko psichosocialinė sveikata perėjus į vidurinę mokyklą (NAVIGATE). Mokymuose dalyvavo 50 tėvų.

Mažas tėvystės įgūdžių mokymuose dalyvaujančių tėvų skaičius leidžia daryti prielaidą, kad tėvai nemato poreikio mokytis tėvystės įgūdžių. Tą patvirtina ir Vytauto Didžiojo Universiteto Socialinių mokslų fakulteto socialinės gerovės instituto, Socialinio darbo katedros studentės Astos Kazlauskaitės 2011 m. atliko tyrimo „Tėvystės įgūdžių mokymų poreikis tėvams, auginantiems jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikus“ rezultatai.

Kiekybinio tyrimo metu apklausus tėvus nustatyta, kad tėvystės įgūdžių poreikis išskyla tik 4 procentams tėvų, nes jie susiduria su tarpusavio santykių tarp jų ir vaiko problemomis. 12 proc. tėvų yra ties riba vertinant, ar yra tarpusavio santykių su vaikais problemų ar ne.

Tačiau tyrimo duomenys parodė, kad tėvų ir pedagogų požiūris išsiskyrė. Pedagogai mano, kad tėvystės gebėjimai įtakoja vaikų elgesį ir tai atsiskleidžia vaikų elgesyje su bendraamžiais ir mokytojais. Mokytojų nuomone, dėl netinkamo tėvų auklėjimo, vaikai gali būti nedrausmingi, turėti elgesio, bendravimo problemų, neturėti mokymosi motyvacijos.

Tyrimo išvadose nurodoma, kad išanalizuotoje literatūroje nėra vieningo apibrėžimo, kas yra auklėjimas, kaip ir nėra vieningo auklėjimo stiliaus, kuriuo remiasi tėvai, auklėdami vaikus. Kiekvieni tėvai, būdami skirtingi, pasirenka skirtingą vaikų auklėjimo stilių, ugdydami jų vertybines nuostatas. Tad skirtingas tėvų elgesys formuoja skirtingą vaiko elgesį. Vaikas perima šeimos gyvenimo būdą, elgesio normas, veiklos ir bendravimo su kitais žmonėmis pavyzdžius.

Šio kokybinio tyrimo metu nustatyta, kad tėvai domisi mokyklos gyvenimu vaikų pasiekimais, nori, kad vaikams sektųsi mokykloje, tačiau skirtingai reaguoja į vaikui kylančias problemas. Vieni tėvai stengiasi vaikams padėti, išsiaiškinti priežastis ir jas pašalinti, kiti reaguoja pasyviai.

Vis dėlto reikia pabrėžti, kad pats prevencijos programos vykdymo mokykloje faktas neeliminuoja patyčių ar smurto, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atvejų pasireiškimo galimybės, tačiau didina mokyklos pasirengimą pastebėti arba įvykiui įvykus išvengti sumaišties ir neatidėliotinai imtis koordinuotų veiksmų neigiamoms pasekmėms įveikti.

3. Pagalbos galimybės nukentėjus nuo smurto artimoje aplinkoje Utenos rajono savivaldybėje.

Socialines paslaugas vaikui ir šeimai nukentėjus nuo smurto artimoje aplinkoje teikia Utenos rajono socialinių paslaugų centras, Utenos šeimos ir vaiko gerovės centras, Utenos vaikų ir jaunimo užimtumo centras.

Pozityvios tėvystės mokymus tėvams, norintiems įgyti ar tobulinti tėvystės įgūdžius, siekiant išugdyti geriausias tėvų savybes bei padėti jiems atskleisti savo gebėjimus ir galimybes, savivaldybėje vykdo kelios organizacijos: Utenos šeimos ir vaiko gerovės centro Bendruomeninių šeimų namų skyrius – organizuoja mokymus 7-13 metų amžiaus vaikus auginantiems tėvams, Utenos švietimo centro Pedagoginės psichologinės tarnybos padalinys – mokymai paauglių (15-18 metų) tėvams. Savivaldybė kartu su Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuru įgyvendina tėvystės įgūdžių ugdymo programą „Neįtikėtini metai“. Parengti du grupių vadovai veda tėvystės įgūdžių mokymus ikimokyklinio (3-6 metų) amžiaus ir mokyklinio amžiaus (6-12) metų vaikus auginantiems tėvams.

Švietimo ir mokslo ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo programą ir pirminio profesinio mokymo programą besimokantiems mokiniams (vaikams nuo gimimo iki 18 metų) ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) Savivaldybėje **teikiamos koordinuotai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos** (toliau – Koordinuotos paslaugos)

Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo vaikui ir jo tėvams (globėjams, rūpintojams) poreikis atsiranda, kai pavienės, atskirai teiktos ar teikiamos švietimo pagalbos, socialinės ar sveikatos priežiūros paslaugos yra neveiksmingos, neefektyvios ir neužtikrina Vaiko gerovės. Koordinuotų paslaugų vaikui ir šeimai skirimo klausimas svarstomas Savivaldybės Vaiko gerovės komisijos posėdyje, Koordinuotos paslaugos skiriamos Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu.

Vadovaujantis Vaiko gerovės komisijos duomenimis 2022 m. vaiko minimalios priežiūros priemonės skirtos 15 vaikų, jų tėvams – koordinuotai teikiamos paslaugos. Gauti tik 5 prašymai skirti Koordinuotai teikiamas paslaugas vaikui ir jo tėvams.

2022 m. Savivaldybės Vaiko gerovės komisija atliko tyrimą, kuriuo aiškinosi, kodėl švietimo įstaigos nesikreipia į Savivaldybės Vaiko gerovės komisiją dėl Koordinuotai teikiamų paslaugų skyrimo, o dažniau kreipiasi į Utenos rajono socialinių paslaugų centrą dėl atvejo

vadybos proceso šeimai. Nustatyta, kad tai lemia specialistų Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo atvejo vadybininko funkcijoms atlikti stoka.

Vadovaujantis Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo tvarkos aprašu administracijos direktorius, priimdamas sprendimą dėl Koordinuotai teikiamų paslaugų, nustato Koordinuojančią instituciją, Teikėjus, Koordinuotai teikiamų paslaugų trukmę.

Koordinuojančios institucijos vadovas, gavęs savivaldybės administracijos direktoriaus pavedimą koordinuoti konkretaus vaiko ir jo tėvų (globėjų, rūpintojų) Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimą, nedelsiant (ne vėliau kaip kitą darbo dieną) paskiria specialistą atlikti Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo atvejo vadybininko funkcijas.

Dažniausiai Koordinuojančia institucija administracijos direktoriaus įsakymu paskiriama mokykla. Vadovaujantis Vaiko gerovės komisijos duomenimis iš 15 atvejų, kai vaikui buvo skirtos minimalios priežiūros priemonės, o jo tėvams koordinuotai teikiamos paslaugos, 11 atvejų Koordinuojančia institucija buvo paskirta mokykla, 4 atvejais – kitos institucijos.

Mokyklos vadovo įsakymu Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo atvejo vadybininko funkcijas (toliau – Atvejo vadybininkas) atlikti dažniausiai skiriamas socialinis pedagogas. Kartais kitas švietimo pagalbos specialistas ar mokytojas. Ši funkcija nėra numatyta socialinio pedagogo ar kito švietimo pagalbos specialisto (toliau – Specialistas), mokytojo pareigybės aprašyme, todėl tai papildoma funkcija, kurią Specialistas, mokytojas atlieka neatlygintinai. **Didelis Specialisto, mokytojo darbo krūvis, o ypač pradėjus mokyklose įgyvendinant įtraukiojo ugdymo nuostatas, neleidžia skirti pakankamai dėmesio papildomai atvejo vadybininko funkcijai kokybiškai atlikti, todėl dažnu atveju Specialistai atsisako vykdyti šią funkciją.**

Atvejo vadybos procesas apima eilę funkcijų, siekiant užtikrinti Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimą. Paskirtas specialistas atvejo vadybininko funkcijoms atlikti privalo organizuoti bendrus susitikimus su vaiku, jo tėvais (globėjais, rūpintojais), nustatytais paslaugų teikėjais, aptarti vaiko, jo tėvų (globėjų, rūpintojų) poreikius, jų tenkinimo galimybes, susitarti dėl Koordinuotai teikiamų paslaugų organizavimo (laiko, vietos, mobilumo ir kt.) ir parengti Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo planą (toliau – Planas), kuriame nurodomi Koordinuotai teikiamų paslaugų vaikui ir jo tėvams (globėjams, rūpintojams) teikimo tikslai, siektini rezultatai, priemonės jiems pasiekti, paslaugų teikėjų paskirti specialistai, atsakingi už atskirų Plano priemonių vykdymą (toliau – atsakingi asmenys), ir Plano įgyvendinimo trukmė, jo veiksmingumo vertinimo etapai, būdai. Nustato Atvejo vadybininko pareigą Plano įgyvendinimo metu stebi atsakingų asmenų daromą poveikį vaikui, jo tėvams (globėjams, rūpintojams): pagal Plane numatytus terminus rinkti informaciją iš atsakingų asmenų, vaiko ir jo tėvų (globėjų, rūpintojų) apie Plano priemonių įgyvendinimo eigą ir rezultatus, vertinti vykdomų priemonių veiksmingumą; derinti visų atsakingų asmenų veiksmus, prireikus inicijuoti bendrus atsakingų asmenų, vaiko ir jo tėvų (globėjų, rūpintojų) pasitarimus dėl taikomų priemonių efektyvumo didinimo. Atvejo vadybininkas kreipiasi į savivaldybės tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių (toliau – Koordinatorių), kai atsakingi asmenys, vaikas ir jo tėvai (globėjai, rūpintojai) nebendradarbiauja, nedalyvauja Atvejo vadybininko organizuojamuose pasitarimuose, būtina keisti Koordinuotai teikiamų paslaugų turinį, trukmę, Teikėjus, ar atsiranda kitos priežastys, dėl kurių Planas negali būti įgyvendintas. Likus mėnesiui iki Plano įgyvendinimo pabaigos, informuoja Koordinatorių apie Koordinuotai teikiamų paslaugų veiksmingumą pagal Plane numatytas priemones, prireikus teikia siūlymą dėl Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo termino pratęsimo, nutraukimo.

Koordinuojanti institucija, specialistas atlikti atvejo vadybininko funkcijas skiriamas ir vaikui skirus minimalios priežiūros priemonės. 2022 m. vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymui ir Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimą koordinuojančiomis institucijomis buvo nustatytos Mokyklos, Utenos rajono socialinių paslaugų centras, Utenos šeimos ir vaiko gerovės centras, Utenos švietimo centras.

Utenos rajono socialinių pedagogų metodinė grupės nuomone dažnu atveju socialinis pedagogas ar kitas švietimo pagalbos specialistas būna ir vienas iš Koordinuotai teikiamų paslaugų teikėjų. Atlikdamas atvejo vadybininko funkciją jis atlieka ir kontrolieriaus funkciją, kas nėra suderinama su paslaugos teikimu, kur būtina palaikyti gerą santykį su klientu, išlaikyti jo pasitikėjimą.

2023-06-09 savivaldybės mero potvarkiu Nr. MP-157 „Dėl darbo grupės vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimo Utenos rajono savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės tvarkos aprašo projektui parengti sudarymo ir darbo reglamento patvirtinimo“, buvo sudaryta darbo grupė Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių ar auklėjamojo poveikio priemonės įgyvendinimo Utenos rajono savivaldybėje organizavimo, koordinavimo ir kontrolės tvarkos aprašo projektui parengti.

Darbo grupės nuomone būtų tikslinga Savivaldybėje nustatyti vieną Koordinuojančią instituciją Koordinuotai teikiamų paslaugų koordinavimui ir joje įsteigti atskirą specialisto etatą Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo atvejo vadybininko funkcijoms atlikti. Tai užtikrintų kokybišką Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimą, kas vienareikšmiškai įtakotų siektiną rezultatą – ydingo vaiko elgesio pokyčio, pagalbą tėvams (globėjams, įtėviams).

Tikėtina, kad atskiro specialisto buvimas paskatintų Mokyklas, tėvus ar kitus paslaugų teikėjus kreiptis į Vaiko gerovės komisiją dėl Koordinuotai teikiamų paslaugų skyrimo kai pavienės, atskirai teiktos ar teikiamos švietimo pagalbos, socialinės ar sveikatos priežiūros paslaugos yra neveiksmingos, neefektyvios ir neužtikrina Vaiko gerovės. Didėtų Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo atvejų skaičius Savivaldybėje. Veiksmingas atskiro specialisto Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo koordinavimas užtikrintų ir didesnę vaiko minimalios priežiūros priemonių efektyvumą.

Koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo atvejų skaičiaus didinimas atitiktų Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. V-63 „Dėl tikslo savivaldybėms nustatymo ir jo pasiekimo vertinimo kriterijų patvirtinimo“ savivaldybėms, kurioms 2023 m. skiriamos valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos ugdymo reikmėms finansuoti, savivaldybių mokykloms (klasėms arba grupėms), skirtoms šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ir kitoms savivaldybėms perduotoms įstaigoms išlaikyti ir koordinuotai teikiamų paslaugų vaikams nuo gimimo iki 18 metų (turintiems didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių – iki 21 metų) ir vaiko atstovams koordinavimui finansuoti, nustatytą tikslą 2023 metams – racionaliai naudojant turimus išteklius, užtikrinti savivaldybių mokyklose ugdymo kokybę, įtraukti ir prieinamumą, kurio vienas iš pasiekimo vertinimo kriterijų - **didinti atvejų, kai Vaiko gerovės komisijos siūlymu vaikams buvo suteiktos koordinuotai teikiamos švietimo, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos, dalį nuo visų svarstyty atvejų (proc.).**

4. Savivaldybės pasirengimas Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo XI-1425 pakeitimo įstatymo įgyvendinimui.

Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo XI-1425 pakeitimo įstatymo (toliau – Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas) 4 straipsnio „Institucijų ir įstaigų kompetencija smurto artimoje aplinkoje prevencijos, apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje ir specializuotos kompleksinės pagalbos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims teikimo srityse“ 12 dalis nustato **savivaldybės vykdomosios institucijos kompetenciją smurto artimoje aplinkoje prevencijos, apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje ir specializuotos kompleksinės pagalbos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims teikimo srityse:**

1) *organizuoja smurto artimoje aplinkoje prevencijos priemonių įgyvendinimą.*

Utenos rajono savivaldybės tarybos 2017 m. gruodžio 21 d. sprendimu Nr. TS-306 „Dėl Utenos rajono savivaldybės kultūrinės veiklos plėtros, nusikaltimų ir administracinių nusižengimų prevencinės veiklos, kokybiškos švietimo sistemos kūrimo, jaunimo užimtumo, ekonomikos skatinimo

ir turizmo plėtros, kaimo rėmimo projektų atrankos ir finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018 m. gegužės 31 d. sprendimo Nr. TS-147 redakcija) patvirtintas Utenos rajono savivaldybės kultūrinės veiklos plėtros, nusikaltimų ir administracinių nusižengimų prevencinės veiklos, kokybiškos švietimo sistemos kūrimo, jaunimo užimtumo, ekonomikos skatinimo ir turizmo plėtros, kaimo rėmimo projektų atrankos ir finansavimo tvarkos aprašas. Savivaldybės biudžeto lėšomis 2023 m. finansuoti trys projektai, skirti smurto artimoje aplinkoje prevencijai: Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato projektas „Smurtui artimoje aplinkoje – ne 2023“, 5000 Eur, Utenos švietimo centro projektas „Ieškojimai ir atradimai – 2023“, 4780 Eur, Utenos rajono savivaldybės administracijos Viešosios tvarkos skyrius projektas „Priklausomybėms ne“, 4500 Eur.

Vidaus reikalų ministerija (VRM) Utenos švietimo centro projektui „Ieškojimai ir atradimai“ skyrė pirmą vietą tarp visų 2022 m. savivaldybėse įgyvendintų nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos projektų. Utenos švietimo centro pedagoginės psichologinės tarnybos padalinys keturiuose Utenos rajono gimnazijose įgyvendino interaktyvaus pobūdžio veiklas, orientuotas į jaunuolių švietimą seksualinio ir kitokio lyties pagrindu daromo smurto temomis. Šio projekto metu gimnazistai kalbėjo apie smurtą lyties pagrindu, neapykantos kalbą, LGBTQI, žmogaus teises ir jų pažeidimus.

2) *bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis*, kurios rengia ir įgyvendina smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims teikimo programas, pagal kompetenciją ir poreikį prisidedamos prie šių programų rengimo ir įgyvendinimo:

Utenos rajono savivaldybės tarybos 2021 m. gruodžio 23 d. sprendimu Nr. TS-331 „Dėl Utenos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų veiklų, mažinant socialinę atskirtį, prevencinių priemonių finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Utenos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų veiklų, mažinant socialinę atskirtį, prevencinių priemonių finansavimo tvarkos aprašas. 2023 m. savivaldybės biudžeto lėšomis finansuotas Utenos moterų centro projektas „Smurtas artimoje aplinkoje – prevencija, pagalba, švietimas“, 8200 Eur, Utenos apskrities vyrų krizių centro projektas „Smurto artimoje aplinkoje prevenciniai užsiėmimai“, 6800 Eur.

3) *su specializuotos kompleksinės pagalbos centrais ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba) ar jos įgaliotais teritoriniais skyriais keičiasi informacija apie rengiamus specialistų mokymus ir apie smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims teikiamas paslaugas:*

Informacija apie pagalbą smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims Savivaldybėje skelbiama Savivaldybės tinklapyje.

Utenos rajono savivaldybės administracija ir asociacija Utenos moterų centras 2023-05-18 pasirašė susitarimą Nr. S9-95 „Dėl 2023-03-03 bendradarbiavimo sutarties Nr. S-41 pakeitimo“ dėl specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo Utenos rajono savivaldybėje.

4) *organizuoja socialinių paslaugų teikimą smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims ir kontroliuoja šių paslaugų kokybę:*

Socialines paslaugas smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims Utenos rajono savivaldybėje teikia Utenos rajono socialinių paslaugų centras, Utenos šeimos ir Vaiko gerovės centras, Utenos vaikų ir jaunimo užimtumo centras. Šių paslaugų kokybę kontroliuoja Savivaldybės Socialinių reikalų ir sveikatos apsaugos skyrius.

5) *rengia programas (mokymus), kurių paskirtis – smurto artimoje aplinkoje pavojų keliančius asmenis mokyti nesmurtinio elgesio, siekiant pakeisti smurtinės elgsenos modelius, arba dalyvauja šias programas (mokymus) rengiant, užtikrina šių programų (mokymų) prieinamumą asmenims, norintiems keisti savo elgesį arba įpareigotiems tai daryti:*

Smurtinio elgesio keitimo mokymus Utenos rajono savivaldybėje veda Utenos apskrities vyrų krizių centras pagal DADV – dialogas prieš buitinį smurtą programą. Programa apima 20 val. kursą.

6) *rengia programas (mokymus) specialistams, savivaldybės vykdomosios institucijos darbuotojams, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ar jos įgaliotų teritorinių skyrių darbuotojams bei kitiems darbuotojams, kurie dirba su smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiais asmenimis ar smurtą patyrusiais asmenimis ir įgyvendina smurto artimoje aplinkoje prevenciją, arba dalyvauja šias programas (mokymus) rengiant:*

Utenos rajono savivaldybės mero 2023-06-13 potvarkiu Nr. MP-168 „Dėl Utenos rajono savivaldybės smurto artimoje aplinkoje prevencijos komisijos veiklos nuostatų patvirtinimo“ patvirtinti Utenos rajono savivaldybės smurto artimoje aplinkoje prevencijos komisijos veiklos nuostatai. 2023-06-28 mero potvarkiu Nr. MP-209 „Dėl Utenos rajono savivaldybės smurto artimoje aplinkoje prevencijos komisijos sudarymo“ trejų metų kadencijai sudaryta Utenos rajono savivaldybės smurto artimoje aplinkoje prevencijos komisija (toliau – Komisija). Viena iš Komisijos funkcijų analizuoti, kaip savivaldybėje įgyvendinamos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 4 straipsnio 12 dalyje nurodytų savivaldybių vykdomųjų institucijų pareigos, kokios savivaldybės teritorijoje planuojamos ir vykdomos smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims ir (ar) smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ir (ar) smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims priemonės, teikti siūlymus. Vykdydama savo funkcijas Komisija įvertins smurto artimoje aplinkoje prevencijos priemonių, programų poreikį, teiks siūlymus Savivaldybės tarybai, administracijai. Kartą metuose atsiskaitys Savivaldybės tarybai už savo veiklą.

Savivaldybės Komisija, bendradarbiaudama su Lygių galimybių plėtros centru, rengia koordinuoto institucijų atsako į smurtą artimoje aplinkoje algoritmą Savivaldybėje.

7) *tvirtina savivaldybės teritorijoje veikiančių (jei jų nėra, – artimiausių savivaldybių teritorijose veikiančių) įstaigų ir organizacijų, teikiančių socialines paslaugas smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims ir organizuojančių smurtinio elgesio keitimo programų (mokymų) įgyvendinimą, sąrašą (jame nurodomi juridinių asmenų duomenys: juridinių asmenų pavadinimai, telefono ryšio numeriai, elektroninio pašto adresai, teikiamų paslaugų pobūdis, veiklos vykdymo vietos adresai) ir šį sąrašą skelbia Teisės aktų registre ir savivaldybės administracijos interneto svetainėje.*

Savivaldybės administracijos direktoriaus 2023-06-28 įsakymu Nr. AĮ-759 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijoje veikiančių įstaigų ir organizacijų, teikiančių socialines paslaugas smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims ir organizuojančių smurtinio elgesio keitimo programų (mokymų) įgyvendinimą, sąrašo patvirtinimo“ patvirtintas Utenos rajono savivaldybės teritorijoje veikiančių įstaigų ir organizacijų, teikiančių socialines paslaugas smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims ir organizuojančių smurtinio elgesio keitimo programų (mokymų) įgyvendinimą, sąrašas“. Šis sąrašas paskelbtas Savivaldybės tinklapyje.

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 13 straipsnio „Duomenų perdavimas specializuotos kompleksinės pagalbos centrui“ 4 dalis nustato, kad Socialinių paslaugų įstaigos, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgalioti teritoriniai skyriai, švietimo įstaigos, sužinoję apie smurtą artimoje aplinkoje, privalo apie smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantį asmenį informuoti specializuotos kompleksinės pagalbos centrą, o apie smurtą patyrusį asmenį – specializuotos kompleksinės pagalbos centrą ir policiją, ir pateikti būtiniausius kontaktinius šio asmens duomenis (nurodyti vardą, pavardę, telefono ryšio numerį, elektroninio pašto adresą). Smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo ar smurtą patyręs asmuo informuojamas, kad su juo susisieks specializuotos kompleksinės pagalbos centras ir, jam sutikus, suteiks pagalbą, šiam asmeniui pateikiami specializuotos kompleksinės pagalbos centro ir emocinės pagalbos tarnybos telefono ryšio

numeriai, elektroninio pašto adresai ir rašytinė informacija apie teikiamos specializuotos kompleksinės pagalbos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurtą patyrusiems asmenims pobūdį. Jeigu smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo ar smurtą patyręs asmuo yra nepilnamečis, specializuotam kompleksinės pagalbos centrui perduodami šio nepilnamečio atstovo pagal įstatymą ir jo asmens duomenys (atstovo pagal įstatymą vardas, pavardė, telefono ryšio numeris, elektroninio pašto adresas, nepilnamečio vardas, pavardė).

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 19 straipsnis „Asmens duomenų apsauga“ nustato, kad Lietuvos policijos generalinis komisaras, Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, **asmens sveikatos priežiūros įstaigos, švietimo įstaigos, savivaldybių vykdomosios institucijos** ir specializuotos kompleksinės pagalbos centrai pagal kompetenciją **nustato vidaus taisykles**, kuriose reglamentuojama institucijų ir įstaigų, vykdančių veiklą apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje ir pagalbos teikimo srityse, keitimosi asmens duomenimis, susijusiais su smurtu artimoje aplinkoje, procedūra, prireikus – ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliančių asmenų, smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių asmenų ar kitų susijusių asmenų asmens duomenų rūšys.

Savivaldybės Komisija rengia taisyklių keitimosi asmens duomenimis, susijusiais su smurtu artimoje aplinkoje, tvarką.

5. Išvados ir rekomendacijos

5.1. Išvados

5.1.1. Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato duomenimis per 2022 metų sausio–gruodžio mėnesius Utenos apskrityje užfiksuoti 2 735 įvykiai, susiję su smurtu artimoje aplinkoje, iš jų daugiausia Utenos rajono savivaldybėje – 564 įvykiai.

5.1.2. Utenos apskrityje per 2022 metų sausio–gruodžio mėnesius užregistruotos 274 nusikalstamos veikos, susijusios su smurtu artimoje aplinkoje, iš jų daugiausia Utenos rajono savivaldybėje – 60 nusikalstamų veikų.

5.1.3. Per 2022 m. sausio–gruodžio mėnesius daugiausia nukentėjo moterys – 205 (75 proc.), taip pat smurto aukomis tapo 56 vyrai (20 proc.), 8 nepilnamečiai (3 proc.), 16 mažamečių (6 proc.)

5.1.4. Iš užregistruotų 274 atvejų 215 smurtautojų buvo neblaivūs, tai sudaro 78,5 proc. visų smurtautojų.

5.1.5. 2023 m. Utenos rajono savivaldybėje daugėja nusikaltimų dėl smurto artimoje aplinkoje. Lyginant 2022 m. ir 2023 m. sausio – kovo mėn., Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato duomenimis įvykių, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, Utenos apskrityje užregistruota 1,4 proc. daugiau, tačiau Utenos rajono savivaldybėje – 3,9 proc. mažiau.

5.1.6. Per 2023 m. sausio – kovo mėn. nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, Utenos apskrityje užregistruota 32,3 proc. daugiau nei per tą patį laikotarpį 2022 m. Utenos rajono savivaldybėje net 60,7 proc. daugiau, lyginant su 2022 m. sausio – kovo mėn. duomenimis.

5.1.7. ŠVIS duomenimis visos Utenos bendrojo ugdymo mokyklos 2022-2023 m.m. įgyvendino prevencines programas ir sudarė sąlygas kiekvienam mokiniui nuolat dalyvauti bent vienoje nuoseklioje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje.

5.1.8. Programos pasirenkamos iš Švietimo ir mokslo ministerijos rekomenduojamų prevencinių programų sąrašo ir atitinka ugdomų mokinių amžiaus tarpsnius. Daugiausia mokyklos įgyvendina programas, skirtas mokinių socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymui, kurios priskiriamos ir smurto ir patyčių ar psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos sričiai. Daugelio programų įgyvendinime numatomas ne tik vaikų, bet ir mokyklos bendruomenės suaugusiųjų narių dalyvavimas.

5.1.9. Utenos Kraštonos progimnazija, Utenos Aukštakalnio progimnazijos „Žiburio“ skyrius dalyvauja Olweus programos kokybės užtikrinimo sistemoje (OPKUS), kurios tikslas - išlaikyti

Olweus patyčių prevencijos programos (toliau – Olweus programa) nuostatas ir užtikrinti programoje taikomų priemonių tęstinumą.

5.1.10. Savivaldybėje per mažai atvejų per metus, kai Vaiko gerovės komisijos siūlymu vaikams buvo suteiktos koordinuotai teikiamos švietimo, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos, nuo visų svarstytų atvejų (proc.)

5.1.11. Dėl švietimo įstaigose ar kitose savivaldybės įstaigose, teikiančiose švietimo pagalbos, socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas, specialistų, galinčių atlikti papildomas atvejo vadybininko funkcijas, stokos, vengiama kreiptis į savivaldybę dėl koordinuotai teikiamų švietimo, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugų skyrimo vaikui ir jo tėvams.

5.1.12. Dėl specialistų – psichologų stokos, nepakankamas psichologinės pagalbos prieinamumas, siekiant smurtavusiam (smurtavusiems) ir smurtą patyrusiam (patyrusiems) nepilnamečiam (nepilnamečiams) asmeniui (asmenims) kartu su jį (juos) lydinčiais tėvais (globėjais, rūpintojais) neatlygintinai nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pranešimo apie smurto faktą momento suteikti psichologinę pagalbą.

5.1.13. Utenos rajono savivaldybė yra pasirengusi įgyvendinti Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo XI-1425 pakeitimo įstatymo nuostatas.

5.2. Rekomendacijos mokykloms

5.2.1. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo XI-1425 pakeitimo įstatymo nuostatas ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023-07-07 raštą Nr. SR-2606 „Dėl mokyklų pareigos įsitraukti stabdant smurtą prieš vaikus artimoje aplinkoje“, rekomenduojama:

5.2.2. **Atnaujinti** mokyklos smurto ir patyčių prevencijos ir intervencijos vykdymo mokykloje tvarkos aprašą ir jame esantį mokyklos bendruomenės veiklos algoritmą, nurodant pareigą informuoti SKPC specialistus, pastebėjus ar įtarus smurto ar patyčių apraiškas.

5.2.3. **Atnaujinti** mokyklos Krizių valdymo tvarkos aprašą, reglamentuojant veiksmus, kuriuos atlieka mokyklos administracija, krizių valdymo grupė, vaiko gerovės komisija. Krizių valdymas mokykloje turi apimti pagalbos organizavimą, mokyklos bendruomenės bei kitų institucijų, įskaitant SKPC, informavimą, bendravimą su žiniasklaida, mokyklos bendruomenės narių saugumo užtikrinimą.

5.2.4. Įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 19 straipsnio nuostatas, pagal kompetenciją **parengti** švietimo įstaigos vidaus taisykles, kuriose reglamentuojama keitimosi asmens duomenimis, susijusiais su smurtu artimoje aplinkoje, procedūra, prireikus – ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliančių asmenų, smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių asmenų ar kitų susijusių asmenų asmens duomenų rūšys.

5.2.5. Pastebėjus pasikeitusį vaikų elgesį, uždaramą ar nenorą bendrauti, pernelyg agresyvų ar apatišką elgesį, staigų susidomėjimą seksualinėmis ar kitomis vaiko amžiaus tarpsniui nebūdingomis temomis, fizinės ar emocinės sveikatos pablogėjimą, nedelsiant aiškintis to priežastis, nukreipti pagalbos pas specialistus, o kai atskirai teiktos ar teikiamos švietimo pagalbos, socialinės ar sveikatos priežiūros paslaugos yra neveiksmingos, neefektyvios ir neužtikrina Vaiko gerovės, **kreiptis** į Savivaldybę dėl koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinės ar sveikatos priežiūros paslaugų skyrimo.

5.2.6. **Įgyvendinti** smurto prevencines programas ir sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui nuolat dalyvauti bent vienoje nuosekloje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje, ugdant mokyklos bendruomenės sąmoningumą ir nepakantumą smurtui.

5.2.7. Nuolat **kelti** specialistų kompetencijas smurto prevencijos srityje.

5.3. Rekomendacijos savivaldybei

5.3.1. **Stebėti**, kaip Savivaldybės pavaldumo švietimo įstaigose užtikrinamas prevencinių programų įgyvendinimas. Siekti Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. savivaldybėms Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. V-63 „Dėl tikslo savivaldybėms nustatymo ir jo pasiekimo vertinimo kriterijų patvirtinimo” nustatyto tikslo 2023 m. – racionaliai naudojant turimus išteklius, užtikrinti savivaldybių mokyklose ugdymo kokybę, įtrauktį ir prieinamumą, kurio vienas iš pasiekimo vertinimo kriterijų - **didinti atvejų, kai Vaiko gerovės komisijos siūlymu vaikams buvo suteiktos koordinuotai teikiamos švietimo, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos, dalį nuo visų svarstyčių atvejų (proc.)**.

5.3.2. **Nustatyti** Koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinės ar sveikatos priežiūros paslaugų teikimą koordinuojančią instituciją savivaldybėje, joje **įsteigti 1 socialinio pedagogo etatą** atvejo vadybininko funkcijoms atlikti kai Vaiko gerovės komisijos siūlymu vaikams buvo suteiktos koordinuotai teikiamos švietimo, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos ar vaikui skirtos minimalios priežiūros priemonės, o jo tėvams koordinuotai teikiamos paslaugos (*Siūloma socialinio pedagogo etatą įsteigti Utenos vaikų ir jaunimo užimtumo centre*).

5.3.3. **Psichologinės pagalbos prieinamumo didinimui Utenos švietimo centro Pedagoginės psichologinės pagalbos padalinyje papildomai įsteigti 1 psichologo etatą.**

5.3.4. Įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 19 straipsnio nuostatas, pagal kompetenciją **parengti savivaldybės vidaus taisykles**, kuriose reglamentuojama keitimosi asmens duomenimis, susijusiais su smurtu artimoje aplinkoje, procedūra, prireikus – ir smurto artimoje aplinkoje pavojų keliančių asmenų, smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančių asmenų ar kitų susijusių asmenų asmens duomenų rūšys.

5.3.5. **Organizuoti mokymus** savivaldybių institucijų bei įstaigų darbuotojų, kitų asmenų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje ir smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos teikimo smurtą patyrusiems, smurto riziką patiriantiems asmenims ir smurto riziką keliantiems asmenims srityse, profesinei kompetencijai kelti, stiprinti savivaldybės administracijos kompetencijas, formuojant ir įgyvendinant smurto prevencijos ir pagalbos tikslinei grupei politiką.

5.3.6. **Parengti** koordinuoto institucijų atsako į smurtą artimoje aplinkoje algoritmą savivaldybėje, siekiant efektyvaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo, efektyvios smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos, įvertinant ir negalios aspektą.

5.3.7. **Remti** nevyriausybinės organizacijas, įgyvendinančias smurto prevencijos, smurtinio elgesio keitimo programas, siekiant prisidėti prie smurtinio elgesio mažinimo.

5.3.8. **Šviesti** visuomenę smurto artimoje aplinkoje klausimais, supažindinant su įvairiomis smurto apraiškos formomis, mokyti atpažinti smurto apraiškas, ugdyti nepakantumą visų rūšių smurtui.
